

Jean Baptiste Vanmour'un Gözüyle Türk Ev Mimarisi ve İçindeki Yaşantı

Turkish Home Architecture and Its Life Within Jean Baptiste Vanmour's Eyes

Sibel AKTOPRAK

Öğr. Gör.
Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
Resim Bölümü

E-Mail:
sibelaktoprak@atauni.edu.tr

Atıf:
AKTOPRAK, S. (2023). "Jean Baptiste Vanmour'un Gözüyle Türk Ev Mimarisi ve İçindeki Yaşantı", *Palmet Dergisi*, (4), 19-30.

Öz

Osmanlı Devleti'nin batılılaşma hareketlerinin başladığı Lale Devri'nde İstanbul'a gelen ve ölene kadar burada yaşayan Jean Baptiste Vanmour, fotoğraf makinesinin henüz icat edilmediği dönemde yapmış olduğu çalışmalar önemli görsel belge niteliği kazanmıştır. Ayrıca Osmanlı yaşantısına büyük ilgi duyan, Batı dünyasının merakını gideren bu görsel belgeler, Avrupa'da Turquerie olarak adlandırılan bir modanın başlamasına da vesile olmuştur. Vanmour, çok başarılı gözlemler yapan ve çok detaycı bir ressamdır. Geleneksel Türk ev mimarisinin, cumbalı odasını mekân olarak kullandığı tablolarında; Türk örf, adet, gelenek ve göreneklerine de yer vermiş, bu öğelerin günümüze kadar ulaşmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca Jean Baptiste Vanmour'un incelediğimiz tablolarında kullanılan mekân, Osmanlı dünyasının hem dışı kapalı yaşantısını sürdürdüğü geleneksel yapıyı hem de batılılaşma olarak ifade edeceğimiz kültürel değişimleri açıkça göstermesi açısından da son derece önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İstanbul, Jean Baptiste Vanmour, Türk evi, Resim Sanatı,

Abstract

Jean Baptiste Vanmour, who came to Istanbul during the Tulip Era, when the westernization movements of the Ottoman Empire began, and lived here until his death, gained the quality of an important visual document for the works he carried out when the camera was not yet invented. In addition, these visual documents, which took great interest in Ottoman life and satisfied the curiosity of the Western world, also contributed to the start of a fashion called Turquerie in Europe. Vanmour is a painter who makes very successful observations and is very detailed. In the paintings of traditional Turkish house architecture, in which the bay window is used as a place; It also included Turkish customs, traditions and customs, and contributed to the survival of these items until today. In addition, the space used in Jean Baptiste

Geliş Tarihi/Received
10.02.2023

Kabul Tarihi/Accepted
31.08.2023

Yayın Tarihi/Publication Date
28.09.2023

Vanmour's paintings is extremely important in terms of clearly showing both the traditional structure in which the Ottoman world continued its closed life and the cultural changes that we will describe as westernization.

Keywords: Ottoman, İstanbul, Jean Baptiste Vanmour, Turkish house, Turkish Painting Art.

Giriş

Osmanlı devleti, batılılaşma sürecinde bir dönüm noktası yaşarken; Hollanda, Fransa, İngiltere, İsveç ve Avusturya gibi bazı Avrupa ülkeleri de Osmanlı İmparatorluğunu daha iyi tanıyabilmek için elçi heyetleri göndermeye başlamıştır. İstanbul'a gelen bu elçiler; Osmanlı saray düzeni, devlet yapısı ve günlük yaşantı gibi pek çok konuda bilgi toplamış ve yanlarında getirdikleri resamlara yaptırmış oldukları resimlerle de bu bilgileri görselleştirmişlerdir. Bu dönem içerisinde fotoğraf makinesinin henüz icat edilmemesi, bu resimlerin önemini artırmış ve onlara birer belge niteliği kazandırmıştır. Bu görev için İstanbul'a birçok sanatçı gelmiştir. Fakat Jean Baptiste Vanmour kalan ömrünü bu şehirde tamamlamış ve sayısız eser üretmiştir. (Demiraslan, Savcın, 2017: 125)

6 Ocak 1671 yılında Fransa'nın Valenciennes kentinde doğan sanatçı, 1699 yılında İstanbul'a gelmiş ve 22 Ocak 1737'de vefatına kadar İstanbul'da yaşamıştır. Gençliği ile ilgili fazla bilgi edinilemeyen sanatçının resim eğitimini Jacques Albert Gerin'den aldığı düşünülmektedir. 17. yüzyılın sonlarına doğru Fransız elçisi Marquis Charles de Ferriol Baron d'Argental ile çalışmaya başlayan sanatçı, daha sonra birçok farklı elçinin hizmetinde çalışmış ve "Kralın Doğu'daki Ressamı" ünvanını almıştır (Eyice, 1959: 311).

Batı'nın korku duyduğu Türk kültürünün hayranlığa dönüşmesi; edebi eserler, seyyahlar, tüccarlar, elçilikler ve ressamlar vasıtasıyla olmuş ve sonuç olarak Avrupa'da Turquerie adı verilen bir moda başlamıştır. Turquerie, dönemin seyrine uygun olarak gelişen, eğlence ve haz duygusunun yanı sıra, statü ve ihtişamı da yansıtan simgesel bir tema olmuştur. Bu dönemin etkileri en yoğun Fransa'da yaşanmıştır (Williams, 2015:7). Bunda Fransız elçisi Charles de Ferriol'e eşlik eden sanatçı Jean Baptiste Vanmour'un etkisi son derece önemlidir. Sanatçının tabloları, bu uzak ve gizemli diyarı görmeyenler için görsel bir kaynak niteliği taşımaktadır. Sanatçı tablolarında sadece sultanların, vezirlerin, paşaların, resimlerine değil, birçok saray görevlisi, meslek erbabı, müftü, imam gibi din görevlilerini, gerek yerli, gerekse yabancı tüccarları da konu olarak işlemiştir. Ayrıca yaptığı tüm çalışmalar Charles de Ferriol tarafından Fransa'ya gönderilmiş ve kraliyet kütüphanesinde gravür baskısının yapılması istenmiştir. Daha sonra bu gravür levhalar, altlarına yapılan açıklayıcı alt yazıları ile beraber kitap formatına dönüştürülerek "Recueil de Cent Estampes Representant Differentes Nations du Levant" adlı eserde yayımlanmıştır. Ülke içerisinde birkaç baskısı yapılan bu kitap, kısa sürede tüm Avrupa'ya yayılmış ve önemli bir başvuru kaynağı olmuştur (Starkey, 2019: 190).

Oryantalist ressamların öncüsü olarak da nitelendirilen Vanmour, ölümüne kadar İstanbul'da yaşamış ve Osmanlının birçok önemli diplomatik kabullerini kayıt altına almıştır. Bu çalışmaları da onun "Kralın Doğudaki Ressamı" ünvanını almasına sebep olmuştur (Demiraslan&Savcın, 2017: 126).

Jean Baptiste Vanmour'un Tablolarında Türk Odasının İşlenişi

Jean Baptiste Vanmour İstanbul'a gelir gelmez, sanatı ile meşgul olmuş ve diplomatik törenler, düğünler, gündelik yaşantı gibi konularda pek çok eser üretmiştir. Eserlerinde açıkça görünmektedir ki sanatçı, Osmanlılara özgü giyim-kuşam, mimari unsurlar ve yerel motiflere önem vermiş ve bunları büyük bir titizlikle eserlerinde kullanmıştır (Onar, 2017: 226). Özellikle gündelik yaşantıyı konu alan eserlerinde, Türk ev mimarisinin iç mekân özellikleri başarılı bir biçimde yansıtılmıştır. Türk kültürünün yapısal özelliklerine bakacak olursak, Vanmour'un hane içerisine girmiş olması mümkün görünmemektedir. Bu durumda sanatçının, İstanbul'da yaşayan gayrimüslim halkın evlerinin iç mekânını incelemiş olabileceği düşünülebilir. Fakat dönemin kültürel anlayışında yaşanan değişim göz önüne alındığında, gerçekten bir Türk evinin iç mekânını da görmüş olabileceği düşüncesi çok da yadırganmamaktadır.

Jean Baptiste Vanmour, Osmanlı Devleti'nin en renkli döneminde yani mimari açıdan zengin köşklerin, yalıların ve sahil saraylarının inşa edildiği, Lale Devri'nde İstanbul'a gelmiş ve Osmanlının batılılaşma hareketleri ile beraber, saray ve çevresinde yaşanan bu ihtişam ve gösterişi tuvaline aktarmak için zaman kaybetmemiştir. Oryantalizmin de öncüsü olarak kabul edilen Vanmour, Batının Osmanlı Devleti ile ilgili merak ettiklerini tuvalerinde somutlaştırmıştır. Onun bu çabası, başta Fransa olmak üzere Batı toplumlarında Türk modasının hızla yayılmasına sebep olmuştur (Topal, 2019: 339).

Jean Baptiste Vanmour, kentte yaşayan insanların yaşam biçimleri, giyim tarzları, süslenme alışkanlıkları ve kullandıkları eşyaları tablolarında işlerken mimari detayları da ihmal etmemiştir. Özellikle evlerin içini resmetmeyi çok seven Vanmour "Bir Türk Kadınına Lohusa Ziyareti" isimli tablosunda, Türk odasını ayrıntıcı bir üslup kullanarak eserine aktarmıştır (Onar, 2017: 221).

Esere konu olan lohusa kadın, onu ziyarete gelenler ile beraber odanın içerisinde, üzerinde açık kahverengi kadife bir örtü serili olan sedir üzerindedir. Sedirin bir bölümünde, yeşil bir perde ile süslenmiş lohusa yatağı bulunmaktadır. Perde iki yanda düğüm yapılarak şekillendirilmiştir. Lohusa kadın, perdedeki düğüm motifinin altına yerleştirilen kırmızı ve açık kahverengi yastıkların oluşturduğu bir arkalığa yaslanmaktadır. Yastıkların üzeri, altın yıldız işlemelidir. Kadının üzerinde kırmızı, altın yıldız işlemeli bir yorgan örtülüdür. Sağ eli bu yorganın üzerinde iken sol eli yorganın altına gizlenmiştir. Yorganın etrafını perdelerle aynı renkte, altın yıldız işlemeli kenarlık çevrelemektedir. Omuzlarında kenarları kürklü bir pelerin taşıyan ve oldukça bitkin görünen lohusa kadının yanında, yeni doğmuş bebeği uyumaktadır. Sağ tarafında ev halkından oldukları anlaşılan üç kadın, bebeği içine koymak için ağaç işlemeli beşiği hazırlamaktadırlar.

Şekil 1: Jean Baptiste Vanmour, Bir Türk Kadınına Lohusa Ziyareti, Tuval Üzerine Yağlıboya, 55,5x90 cm, 1720-1737, Rijksmuseum Koleksiyonu

Tablonun sol tarafına, lohusa ziyaretine gelen kadınlar yerleştirilmiştir. Kadınlar sere serpe oturmuş birbirleri ile sohbet etmektedirler. Giyimlerinden ve kullandıkları aksesuarlardan zengin kimselerden oldukları anlaşılmaktadır. Sekinin zeminine, dönemin zevkine uygun bir halı serilidir. Barok özellikler sergileyen halının, merkezinde bir madalyon bulunmaktadır. Madalyon kırık hatlara sahiptir. Madalyonun etrafına "S" ve "C" kıvrımları yapmış akantus yaprakları işlenmiştir. Sarı, turuncu ve yeşil renklerinin hâkim olduğu halı, boyutları ve motif özellikleri itibarıyla, Madalyonlu Uşak ve Osmanlı Saray Halılarına benzemektedir (Yetkin, 1991: 87-93). Fakat halı üzerinde oluşturulmuş barok kompozisyon, daha önce karşılaşmadığımız bir düzenlemeye sahiptir.

Halının üzerinde bulunan dört kadın ise misafirlere hizmet etmektedir. Sağ tarafta bulunan kadın, gümüş bir sini üzerine konulan mangal içerisinde güğüm ile misafirlere kahve pişirmektedir. Kahvenin pişirilmesi için kullanılan mangal, yarımküre formunda ve son derece dekoratiftir. Geniş bir ağız kısmından sonra dilimli bir gövde ile sonlanır. Dört yönünde kıvrım hatlara sahip ve mangalın üstüne kadar uzanan ayakları, son derece dikkat çekicidir.

Mangalın hemen yanında ibrik, leğen ve beyaz bir bez parçası halının üzerinde durmaktadır. İbrik, temizlik amacı ile kullanılan bir objedir. Abdülaziz Bey'in Osmanlı yaşantısını ve adetlerini konu alan "Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri" kitabında, lohusa merasimlerinde, misafirlerin ikram öncesi ve sonrası ellerini yıkamaları için ibrik kullanıldığı belirtilmiştir. Yanında bulunan leğen ve havlu olarak kullanılacak beyaz bez, ellerin yıkanması eylemini desteklemektedir. Sanatçı burada, bu geleneği açık bir şekilde resmetmiştir (Arısan, Günay, 1995: 113-212).

Ayakta yürür pozisyondaki iki kadından öndeki, üzerinde dumanları çıkan bir buhurdan gezdirirken arkadaki, misafirlere kolonya getirmiştir. Tablonun en sonuna yerleştirilen kadın ise misafirlere ikram etmek için bakır kâselere şerbet hazırlamaktadır. Kâseler, oryantalist bir zevkle işlenmiş ayaklı bir tepsi üzerinde bulunmaktadır. Kâselerden birinin altına yerleştirilmiş lacivert bir kumaş, tepside aşağı doğru sarkmış ve halının üzerinde tomar oluşturmuştur.

Vanmour, detaycı yaklaşımıyla anlattığı hikâyesini, son derece gösterişli bir Türk evinin odasında işlemiştir. Odada iki sıra pencere bulunmaktadır. Alt sıradaki pencereler dikdörtgen bir formda ve iki kanatlıdır. Üst sıradakiler ise dekoratif amaçlıdır. Atlamalı olarak yerleştirilen bu pencereler, basık sivri kemer ve oval şekillerin oluşturduğu şebekeleri ile dönem özelliklerini açıkça yansıtmaktadır. Aralarındaki duvarlar ise stuk bezeme ile oluşturulan kıvrım dal ve yapraklar ile doldurulmuştur. Ahşap tavana geçişi, stuk bir bordür kuşağı sağlamaktadır. Duvar köşelerine yerleştirilen ahşap köşelikler tavan ile görsel bir bütünlük sağlamaktadır.

Vanmour'un Türk evlerinin iç mimarisini yansıtan bir diğer çalışması "Greek Düğünü" isimli tablosudur. Bu tabloda da benzer bir mekân kullanılmıştır. İki bölümden oluşan odanın içerisinde, oturma bölümü için ayrılmış bir seki bulunmaktadır. Mekândan yükseltilmiş sekinin bir bölümü dışa doğru çıkıntı yapmaktadır. Sekinin bir bölümünde sedir, diğer bölümünde ise dönemin zevkine uygun olarak işlenmiş bir halı bulunmaktadır. Kompozisyonunda barok motiflerin kullanıldığı halı, "Bir Türk Kadınına Lohusa Ziyareti" isimli tabloda serili olan halı ile büyük benzerlik göstermektedir. Sedirin arkası rahatça oturulması için minderlerle döşenmiştir.

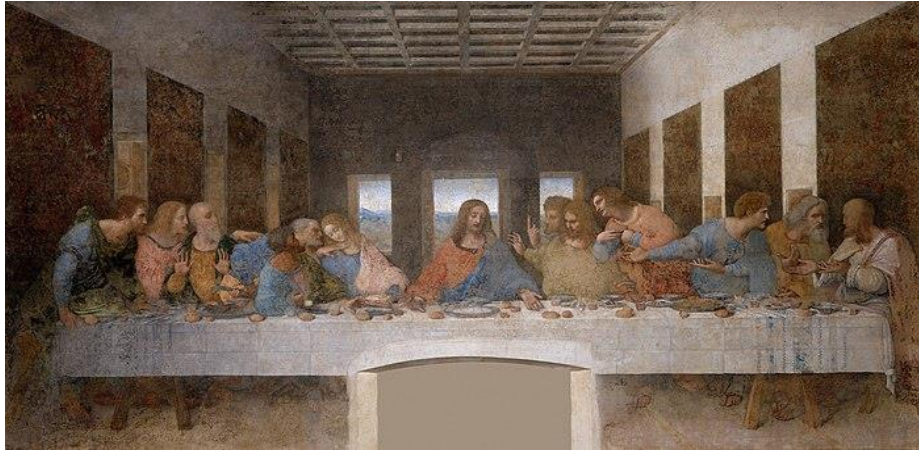

Şekil 2: Jean Baptiste Vanmour, Greek Düğünü, Tuval Üzerine Yağlıboya,

55,5x90 cm. 1720-1737, Amsterdam Rijksmuseum

Oda içerisinde, yalnlık hâkimdir. Bu yalnlığı, birbirleri ile gruplar halinde sohbet eden figürler tamamlamaktadır. Gelin, kalabalık misafirlerin arasında açıkça seçilmektedir. Hiçbir figür ile bağlantısı kurulmamıştır. Gelin'in başındaki serpuşun üzeri kırmızı, yeşil ve beyaz taşlarla süslüdür. Serpuşun üzerinde bulunan altın yaldızlı sırmalar ise omuzlarından aşağı doğru sarkmaktadır. İki eliyle altın kemerinin tokasını tutarken misafirlerin getirdiği hediyeleri bacağına üzerine koymuştur.

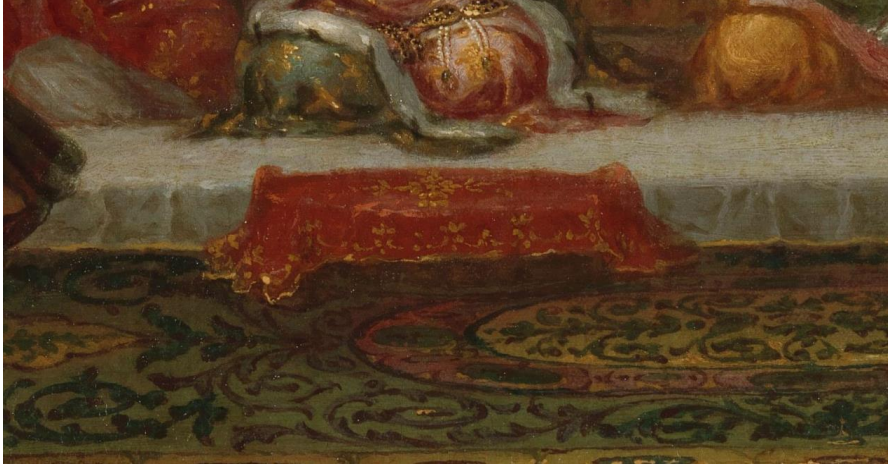
Vanmour çalışmasında gelini, sedirin üzerine ve tablonun tam merkezine yerleştirmiştir. Arkada geniş ve yüksek, üçlü pencere grubu bulunmaktadır. Ortadaki pencereye, gelinin başının denk gelmesi tesadüf değildir. Burada sanatçı tüm dikkatleri, gelinin üzerine çekmek istemektedir. Bunun için Leonardo da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" isimli çalışmasında İsa'yı ön plana çıkarmak için kullandığı yönteme başvurmuştur. Ayrıca Leonardo'nun üçlü pencereden doğaya açılma fikrini de başarılı bir şekilde uygulamıştır. Pencereler, yemyeşil ağaçların süslediği bir bahçeye açılmaktadır. Gelinin başını yerleştirdiği orta pencereden, çok uzaklarda bulunan dağlar ve gökyüzü görünmektedir. Başarılı bir perspektif ile verilen bu manzara, gelinin düğünden sonra çok uzaklara gideceğinin bir göstergesi olmalıdır. Gelinin dalgın bakışları da bu fikri desteklemektedir.

Şekil 3: Leonardo Da Vinci, Son Akşam Yemeği,

4.6x8.8 m. 1495-1498, Santa Maria delle Grazie

Gelinin önüne yerleştirilen bakır kulplu kazanın üzerinde, kırmızı renkte altın yaldızlı gelin duvağı bulunmaktadır. Türk kültüründe kırmızı duvak; gelinin iffetini, bekâretini ve yeni bir yuva kurmaya hazır olduğunu sembolize eder. Ayrıca duvağın bakır bir kazanın üzerinde örtülü olması, Anadolu'nun farklı şehirlerinde farklı isimlerle bilinen, İstanbul'da ise "paça günü" olarak adlandırılan geleneğin, buradaki yansıması olarak görülür (Eroğlu&Özkanat, 2014: 272).

Şekil 4: Jean Baptiste Vanmour, Greek Düğünü (Detay)

Tablonun arkasına yerleştirilen şebekeli pencereler, sedirin sırt kısmından başlayıp Türk evinin belirgin unsurlarından biri olan, sergen veya terek olarak adlandırılan mimari öğeye kadar uzamaktadır. Sergenin üzerinde, üçlü ve yuvarlak kemerli pencere görünümünü sunan bir yüzey oluşturulmuştur. İçi boş bırakılan bu alanların etrafı, silmelerle çerçeveselmiş ve kalemişi çiçek motifleri ile bezenmiştir. Cumba şeklinde dışa çıkıntı yapan bölümün duvar köşelerini vurgulayan dikmeler, aşağı doğru sarkan ve akantus yapraklarından oluşturulmuş bir bezemeye sahiptir. Altın yaldızlı bu dikmeler, pencerelerle beraber tablonun dikey unsurlarını oluşturmaktadır (Uşma, 2021: 234).

Vanmour, ciddi bir gözlem ve titizlikle işlediği odayı çalışmasına yerleştirirken tablonun iki yanında ağır, büyük bir perde kullanmıştır. Böylelikle tablosunu bir tiyatro sahnesi gibi izleyiciye sunmuş, bir nevi olaya farklı bir boyut kazandırmıştır. Vanmour iç mekân çalışmalarında, bu yöntem sıklıkla başvurmuştur. Perde açılmış ve tüm ayrıntısıyla sergilenen, Türk odası içerisinde oynanacak oyun başlamıştır. Düğün bir Greek düğünü olsa da odada bulunan mimari elemanlar, eşyalar, kadınların giyim kuşamları ve yansıtılan gelenekler ile tipik bir Türk kültürünü yansıtması açısından çok önemli bir çalışmadır.

Vanmour'un ev içerisinde gerçekleşen bir diğer eseri "Kahve İçen Kadınlar" isimli tablosudur. Bu tablonun kompozisyonu, cumbalı bir odada, sedir üzerine oturan ve kahve keyfi yapan kadınlar ile onlara ayakta hizmet etmeye çalışan hizmetçiler oluşturmaktadır. Kadınlar, dönemin modasına uygun giysileri ve takıları ile kahve içip fal bakmaktadırlar. Aralarında bulunan çocuk, kahve keyfine uyum sağlamaya çalışırken fal bakan annesinin fincanına meraklı gözlerle bakmaktadır (Onar, 2017: 222).

Şekil 5: Jean Baptiste Vanmour, Kahve İçen Kadınlar, Tuval Üzerine Yağlıboya, 59x37 cm. 1700-1750, Pera Museum

Mekân, Vanmour'un diğer çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Oda seki ile iki bölüme ayrılmıştır. Sekinin üzerinde bulunan sedir yeşil bir örtü ile kaplanmıştır. Sedirin üzerinde çiçek motifleri ile bezenmiş kırlentler bulunmaktadır. Tavana kadar uzayan, yüksek, dikdörtgen çerçeveli pencerelerin etrafını, ahşap bir bordür çevrelemektedir. Duvar köşelerinin bezemesini, ilk kullanımı Antik Yunan'a kadar uzamasına rağmen stilize edilmiş şekilleriyle barok sanat anlayışında da sevilerek kullanılan, akantus desteleri oluşturmuştur (Demir, 2019: 138). Sedirler ile uyum sağlayan halı ise dönemin zevkine uygun bitkisel bezeme ile donatılmıştır (Ataman&Konakoğlu, 2022: 165).

Vanmour'un değerlendirmeye alacağımız son çalışması "Türk Soylu Kadınların Yemek Ziyafeti" isimli tablosudur. Sanatçı burada da çok benzer bir iç mekân kullanmıştır. Olay, cumbalı bir odada geçmektedir. Seki üzerine kurulmuş sofranın etrafında, kadınlar yemek yerken bir grup hizmetçi onlara hizmet için çalışmaktadır. Sofradaki yemekler, bakır kaplara konulmuştur. Tablonun sağ tarafında bir kadın, elindeki bakır kâseyi sofrada oturanlara vermek için beklemektedir. İlk bakışta kendisi için hazırlanmış bir tabak gibi görünse de kadının, sofranın dışında olması ve sofrada oturan başka bir kadının ona dönük olarak duruşu, aslında elindeki yemek dolu kâseyi almak için hazırlandığını göstermektedir. Kadının önünde bulunan sehpa, dikkati çeken bir diğer unsurdur. Çünkü yemekler, genellikle sehpa üzerine konulan, büyük, yuvarlak, bakır siniler üzerinde yenmektedir. Buradaki sehpanın üzerine bir kumaş tomarı konulmuştur (Çiftçi, 2017: 468).

Tablodaki dikkat çeken bir diğer unsur, kadınlardan birinin, cumbanın köşesine oturup çocuğunu emzirmesidir. Omuzlarına attığı kürklü pelerin ile emzirme eylemini gerçekleştiren kadın, dalgın bakışları ile düşünceli görünmektedir. Tablonun sol tarafında yere oturmuş bir hizmetçi, önünde ibrik ve leğen ile beklemektedir. Yemek öncesi ve sonrası ellerin yıkanması için konulan bu malzemeleri Vanmour, “Bir Türk Kadınına Lohusa Ziyareti” isimli çalışmasında da kullanmıştır.

Şekil 6: Jean Baptiste Vanmour, Türk Soylu Kadınların Yemek Ziyafeti, Tuval Üzerine Yağlıboya, 45x58.5 cm. 1720-1737, Amsterdam Rijksmuseum

Sonuç

Jean Baptiste Vanmour, İstanbul'a gelip yaşayan ilk batılı sanatçı değildir. Fakat gelişinden ölümüne kadar geçen sürede, İstanbul'da yaşamış ve büyük gözlemler neticesinde önemli eserler üretmiş bir sanatçı olması sebebi ile diğer ressamlardan ayrılır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun Lale Devri ve sonrasında yaşanan batılılaşma dönemine ait olaylara da bizzat şahit olmuştur. Tabloları, Osmanlı yaşantısını merak eden Batı dünyası için sanat eserinden öte, önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Özellikle Patrona Halil isyanından sonra yakılıp yıkılan ve günümüze ulaşamayan bazı köşk ve yalılar, onun tablolarında hayat bulmuş ve günümüze ulaştırılmıştır.

Vanmour'un tabloları, Avrupa'daki Turquerie denilen bir modanın başlamasına da önemli katkıda bulunmuştur. Osmanlının yaşam şeklini ele alan sanatçı; manzara, günlük yaşam sahneleri, sünnet ve düğün merasimleri, elçi kabul merasimleri, siyasi ve toplumsal olaylar gibi birçok farklı konuyu, detaylı bir şekilde ele almıştır. Avrupa için merak uyandıran Osmanlı yaşantısı, bu çalışmalar ile önce Fransa'ya,

daha sonra Avrupa'nın çeşitli bölgelerine yayılmıştır. Bu sayede Avrupa'daki rokoko tarzı sarayların ve konutların içleri, oryantalist tarzda düzenlenmiştir. Bu dönemde Türklerin kullandığı giysileri ve takıları kullanmaya, evlerini Türklere özgü ev eşyaları ile süslemeye başlamışlardır. Esas kaynağı Yemen olan kahvenin, Avrupa'yla tanıştırılması, Türkler aracılığı ile olduğu için Türk kahvesi olarak benimsenmiş ve özel olarak getirtilen fincan ve cezve takımları kullanılmaya başlamışlardır.

Çalışmamızda Vanmour'a ait tablolarında, İstanbul'da seçkin ailelerin yaşadığı ev ortamı ve o evlerde yapılan geleneksel kutlamalar ele alınmıştır. İncelediğimiz tabloların hepsinde, mimari olarak kullanılan iç mekânlar, ortak özellikler göstermektedir. Vanmour'un Türk evlerini yakından incelediği bu tablolarında açıkça bellidir. Geleneksel bir Türk evinin vazgeçilmez mimari unsurlarını Vanmour, büyük bir titizlikle tablolarında işlemiştir. Aynı hassasiyeti Vanmour, kullanılan ev eşyalarında ve Türklere ait örf, adet, gelenek ve göreneklerinde de göstermiştir.

Vanmour kompozisyonlarında, mekân olarak Türk evinin en karakteristik özelliklerinden biri olan ve geleneksel Türk evlerinde ev hanımlarının dışarıdan görülmeden sokağı izleyebilmesi için yapılan, cumbalı odayı tercih etmiştir. En önemli misafirler, bu odada ağırlanmaktadır. Vanmour'un bu bilgiye sahip olduğu açıkça görülmektedir. Tablolarında; cumba çıkıntısı önünde, odanın seviyesinden bir basamak kadar yükseltilmiş, şahnişin sekisi olarak da adlandırılan, oturma bölümüne yer vermiştir. Oturmak için kullanılan sedir ise şahnişin sekisi boyunca uzanmaktadır. Pencerelelerin oldukça geniş ve yüksek tutulması da yine tablolarındaki ortak özellikler arasındadır. Pencereleler, gün ışığından daha fazla faydalanmak amacıyla koyulmasına rağmen, Vanmour'un kompozisyonları pencerelelerden gelen ışık ile değil, kaynağı belli olmayan yapay bir ışık ile aydınlanmaktadır. Ustaca kullanılan bu ışık, kompozisyonun tamamına hâkim durumdadır. Tablolarında, ana pencereleler ile kafa pencereleleri birbirinden yatay olarak ayıran sergen, çok başarılı bir gözlem sonucu yerleştirilmiştir. Fakat kafa pencereleleri, dört tabloda da farklılık göstermektedir. Evlerin düzeni ve kullanılan eşyalar da Vanmour titizliği ile ele alınmıştır.

İzleyici üzerinde coşku ve heyecan yaratan, canlı ve parlak renklerin kullanıldığı tablolar incelendiğinde, Müslüman ve gayrimüslim halkın aynı tip evleri kullandığı, aynı kıyafetleri giyinip aynı başlık ve takıları taktıkları görülmektedir. Aslında Vanmour'un bu resimlerdeki betimlemeler, bazı küçük değişikliklerle tekrar edilmektedir.

Kaynakça

ALTIER, S. (2019), "Osmanlı Sanatı'nda İbrik Tasvirleri ve İkonografisi". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 17 (26), 149-202.

ARDA ONAR, N.(2017), "Jean Baptiste Vanmour'un Resimlerinde Türk Kahvesi". *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (6), 214-227.

- ARICI, B. (2006), "Resim Sanatında Geleneksel Temaların Etkisi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C (5), 82-91.
- ARISAN, K. Arisan Günay D. (hızl.) (1995). Abdülaziz Bey – "Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri", C. I. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- BOPPE, A.(1998), "XVIII.Yüzyıl Boğaziçi Ressamları". (Çev.: Nevin Yücel Celbiş). İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A.Ş. Yayınları.
- ÇETİN, Y. "Geleneksel Türk Evinde Cumba", *Sanat Tarihi Dergisi*. 15 (2), 18-27.
- ÇİFTÇİ, B. (2017), "Osmanlı'da Ev ve Ev Eşyaları (17.yüzyılda Ayntab Örneği)", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 461 - 476.
- DEMİR, H. (2019), "Anadolu'da II. Theodosius Dönemi Sütun Başlıklarında Maske Akanthus Motifi Kullanımı", *Akademik Hassasiyetler, Sanat Tarihi Özel Sayısı*, (6), 135 – 157.
- DEMİRARSLAN, D. SAVCIN, E.B. (2017), "17. -20. Yüzyıl Arası Resim Sanatı Örneklerinde İstanbul Tasvirleri", *Mimarlık ve Yaşam*, 2 (1), 121-151.
- EROĞLU, E. ÖZKANAT, Z, (2014), "Unutulmaya Yüz Tutmuş Bir Gelenek (Duvak Töreni)", *TÜRÜK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 272-278.
- EYİCE, S. (1967), The Tekke of Akyazılı, *BELLETTEN*, 31 (124), 593-600.
- GÖĞEBAKAN, Y. (2015), "Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar Ve Bu Evlerin Genel Özellikleri", *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1 (1), 41-55.
- HARMANKAYA, H. (2015), "Osmanlı Dönemi Oryantalist Resimlerde Görülen Kadın Figürü ve Giyim Özellikleri", *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, July 3, 764-781.
- KARPUZ, E. (2019), "Anadolu'daki Geleneksel Süslemeli Bakır Mutfak Kapların Tasarımı", [Elektronik Sürüm]. 9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 263-292.
- NEFEDOVA, O. (2009), "A Journey into the World of the Ottomans", Milano, Skira
- STARKEY, J. (2019) Sources of inspiration: Jean-Baptiste Vanmour and other artist-travellers in Ottoman Lands, (Ed. Neil Cooke), *Journeys Erased By Time*, Oxford, Archaeopress Publishing Ltd. 189-216.
- UŞMA, G. (2021), "Anadolu'daki Geleneksel Türk Evlerinin Plan, Cephe ve Süsleme Özellikleri Bağlamında İncelenmesi", *ARTS, Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (6), 227-259.

WILLIAMS, H. (2015), "*Turquerie - 18.Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası*", (Çev: Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları.

YETKİN, Ş. (1991), "*Türk Halı Sanatı*", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

<https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/SK-A-2003>

<https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2002>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Ak%C5%9Fam_Yeme%C4%9Fi_%28tablo%29

<https://fineartamerica.com/featured/women-drinking-coffee-jean-baptiste-vanmour.html>

<https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2004>